

גורה חדישה

לע"נ הטהורה של מורנו ורבינו עטר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל זלב"ע ה"י בטבת תשע"ב

זמני כניסת ויציאת השבת			
הדה"נ	מוצ"ש	ר"ת	
4:39	5:41	6:14	ב"ב
4:25	5:40	6:16	ירושלים

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נזה אחיעזר
 בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נזה אחיעזר
 רח"נ נחשוני 3 (מאהורי ביתבנים 7-9), נזה אחיעזר בני ברק
עש"ק פרשת בשלח י"ב בשבט תשע"ט, גליון מס' 464

נושא הלכתי לפרשת השבוע

משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א
 גאב"ד נזה אחיעזר – בני ברק

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

חידה לפרשת השבוע

בפרשה תמצא אחד מארבעים
 ושתיים שגם בשמונה עשרה
 הוא נזכר ובצוותא הנשיא
 לפעמים נזרק.

שמירת שבת על ידי גר שמל ולא טבל

שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסְהוּ. וברש"י: במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין. - ובמס' סנהדרין (נח, ב): ואמר ריש לקיש גוי ששבת חייב מיתה, שנאמר ויום ולילה לא ישבתו

שאלה: האם איסור הגוי בשביתה הוא אף לאחר שמל לשם גירות ועדיין לא טבל מחמת חוליו.

הג"ד אשר לעמיל לעווי זצ"ל הגאב"ד גאלין ודומ"ץ בירושלים, הורה בשבת כ"ז אדר שני שנת תר"ח, לגר שמל ולא טבל כי עדיין לא נתפא ממילתו, שעליו לכתוב בשבת כמה אותיות, כדי שיעשה מלאכה בשבת, שלא לעבור על האיסור של גוי ששבת חייב מיתה, כל זמן שלא טבל לשם גירות. ולעזר עליו כל ירושלים, שלא היה לו להורות כך, והגר אסור בעשיית מלאכה בשבת. שכבר קיבל עליו כל המצוות בשעת המילה. ועומד ומצפה לטבול. ונתעורר בזה פולמוס גדול בין גדולי דורו. קטעים מהתשובה שכתב הגרא"ל לעווי להצדיק הוראתו, ושלחה לרבי שמואל סלאנט זצ"ל, ששהה אז בווארא בשליחות ארץ ישראל, נדפסו בגליונות שומר ציון הנאמן (אלטונא תרי"ג, קנד-ה), ושם (קנה) תשובת בעל ערוך לנר החולק עליו [ונדפסה שנית בשו"ת בנין ציון (א, צא)], ונתחדש הויכוח בשנת תרמ"א. ולאחרונה נדפסו מכתב יד תשובות האוסר שביתת הגר והחולקים עליו, בספר 'תורת רבינו שמואל סלאנט' (לא), ונידונו הדברים בהרחבה בהיכלי ספר. והאריך בזה בטוב טעם גיסי הג"ר חנוך טוביאס שליט"א בקונטרס 'סופה וסערה' (ח"ד), אצא בעקבותיו ואלקטה באמרים.

נימוקי ההוראה שהגר מחוייב לעשות מלאכה בשבת

הגרא"ל לעווי (שצ"ה שם, קנד. ובתורת רבי שמואל סלאנט לא, ב. והובאה קצתה בשו"ת בנין ציון, צא) מנמק את פסקו, שהגר מחוייב לחלל שבת, הן מסברא והן מגמרא. סברא, כיון דקיימא לן כחכמים ור' יוחנן (ביבמות מו, א) דאינו גר עד שימול ויטבול. וכן פסק הרמב"ם (איסורי ביאה יד, ה) והטושו"ע (יר"ד רסח, ב). וכן קיימא לן כריש לקיש (סנהדרין נח, ב) המובא בריש דבריו (גוי ששבת חייב מיתה, ואמר רבינא אפילו בשני בשבת. וכן פסק הרמב"ם (מלכים י, ט). והרי כל זמן שלא טבל אינו גר, ועדיין הוא גוי, אם כן במה נפקע ממנו מצוות יום ולילה לא ישבתו שנצטוו עליה. והאיך יוכל לפטור א"ע ממצווה שנצטוו בו, במה שיהי אחר כך גר ויהי לו דין ישראל לאחר שיטבול. הלא לדעת הרמב"ם (שם, י) מפרקת מותר לישראל ואסור לבן נח משום אבר מן החי שאצל בני נח במיתה תלייא רחמנא ולא בשחיטה. היעלה על הדעת שיהיה מותר לו להקל על עצמו לאכול מפרקת קודם הטבילה, כיון דעדיין בן נח הוא ולא גר. וא"כ כן מה לי קולא דמפרקת או קולא זו להתירו לעבור על מה שנצטוו יום ולילה לא ישבתו. ואדרבא הרוצים להקל עליו לעבור על מה שנצטוו, עליהם להביא ראיה. זו הסברא.

הוכחות מהגמרא שמל ולא טבל דינו כגוי אף לחומרא

עוד הוכיח הגרא"ל לעווי (שצ"ה שם, קנה) מסוגיות הגמרא שאמרו בשלשה מקומות שגר שמל ולא טבל דינו כגוי לכל דבר. ביבמות (מו, א) ר' חייא בר אבא איקלע לגבלא, חזא בנות ישראל דמעברין מגרים שמלו ולא טבלו וכו', אתא לקמיה דר' יוחנן, אמר לו, צא והכרו על בניהם שהם ממזרים, ועל יינם משום יין נסך וכו'. על בניהן שהם ממזרים, ר' יוחנן לטעמיה, דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, לעולם אינו גר עד שימול

שבת במרה נצטוו כשעדיין היו בני נח א"כ מדוע גוי ששבת חייב
 בספר נדרי תורה (לידד נעורי הג"ד דוד לינץ זצ"ל) כאן, הביא את קושיית האור זרוע (פתיחה להל' שבת, א): באותה עשה הזכיר משה ששכח לומר פרשת שבת שאמר לו הקדוש ברוך הוא, כיון שבאו ואמרו לו שלקטו לחם משנה, נזכר משה, ואמר להם (שמות טז, כג) הוא אשר דבר ה'. הרי למדנו ששבת נאמרה לבני נח, שכל זמן שלא קבלו ישראל את התורה, נקראו בני נח. ונשנית בסני, כדכתיב בעשרת הדברות (שמות כ, ח) זכור את יום השבת לקדשו. מעתה יש לומר שגויים מזההים על השבת, דאמרינן פרק ארבע מיתות בסנהדרין (נט, א) א"ר יוסי בר חנינא כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסני, לזה ולזה נאמרה. ואם כן תקשי, הא בההיא שמעתא (סנהדרין נח, ב) אמר ר' שמעון בן לקיש גוי ששבת חייב מיתה שנאמר (בראשית ח, כב) יום ולילה לא ישבתו. אדרבה מצווה הוא על השבת, מדרבי יוסי בר חנינא. מיהו י"ל דלסימן מילתא בעלמא איתמר. כי הלכותיה לא נאמרו כי אם בסני, והכי אמרינן התם גבי מילה ושאר מצות.

הדעה שבמרה נתנו הצוות רק שיתעסקו בלמודן ולא שיקיימום

וכתב בנדרי תורה לבאר תירוצו של האור זרוע 'דלסימן מילתא בעלמא איתמר', על פי דברי המזרחי (כאן) שפירש לגבי פרה אדומה, שמה שכתב רש"י 'שיתעסקו בהם', אינו רוצה לומר שיתעסקו בעשייתן, אלא שיתעסקו בלמודן, לדעת הלכותיהן ולהרגילן בהם. כדי שיתעסקו בהן בעת שיצטוו בעשייתן. ולכן לא נאמר כאן וידבר ה' אל משה צו את בני ישראל, כאשר הפרשיות הנזכרות למעלה, כמו שכתב הרמב"ן ז"ל. - אם כן לא נצטוו בשמירת שבת לפני סני, אלא רק בלימוד הלכותיה. אך שוב דחה תירוץ זה, שמרש"י משמע שרק פרה אדומה ניתנה שיתעסקו עמה. ושבת ניתנה על מנת שישמרוה, וכדמשמע מהמכילתא (בשלה, ו): עד מתי מאנתם וגו'... שבת זו הטלתי לכם ממרה לשמרה, ולא שמרתם אותה... ראו כי ה' נתן לכם השבת, אמר להם משה לישראל, והזהרו כי ה' נתן לכם את השבת תשמרוה.

ישראל לאחר שנמולו במצרים פקע מהם דין בן נח

על כן העלה לתרץ איפכא, דלכאורה אם במרה היה להם דין בני נח, איך נצטוו שם לשמור שבת, הרי בן נח ששבת חייב מיתה. אך לא קשה כלל לשיטת האחרונים, שיובאו לקמן בהרחבה, שגר שמל ולא טבל פקע ממנו איסור גוי ששבת. והוכיחו זאת ממה שנצטוו במרה על שמירת שבת, אף שהיו נימולין בלא טבילה. כי טבלו רק בסני, לפני הזאת דם הקרבנות עליהם, כמו שאמרו ביבמות (מו, ב). וכיון שפקע מהם דין בני נח על ידי המילה, שוב אין מצוות שבת נחשבת כמצווה שנאמרה לבני נח ונשנית בסני. כי לא נאמרה אלא לישראל שכבר פקע מהם דין בני נח, ודפח"ח.

סיפור ההוראה לגר הירושלמי

ונדון בס"ד מעט במחלוקת האחרונים בעניין גר שמל ולא טבל, אם מותר לשמור שבת.

ויטבול, וכיון דלא טביל, גוי הוא, ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, גוי ועבד הבא על בת ישראל, הולד ממזר. וכן הוא בעבודה זרה (נט, א) לעניני יין נסך, ובברכות (מז, ב) לעניני שאין מזמנים עליהם. הרי לך שלשה עדים נאמנים דגר שמל ולא טבל ה"ה גוי גמור, ורבי יוחנן ציוה להכריז על בניהם בפומבי ובפרהסיא שהם ממזרים, ולא חש שעני"ז יתערבו וישאו ממוזרות ובנותיהם יקחו ממזרים. הרי שאף לחומרא אין מטילים עליהם דיני ישראל. ושם ביבמות (מז, ב) טבל ועלה ה"ה כישראל לכל דבריו, דאי הדר בי' אח"כ הוי ישראל מומר וקידושי קידושי. הא קודם טבילה משמע דאין חוששין לקידושי כלל, אפי' להצריכה גט לחומרא.

קיבל עליו מצוות ועדיין לא טבל מה דינו

והביא הגרא"ל לעווי (שוצ"ה שם, קנז) שכבר דן המקנה (קדושין סב, ב ד"ה בגמ' מי יומר) בעניני מעמדו של גר שקיבל עליו מצוות בפני בית דין ועדיין לא טבל. וכתב שלפי מה שכתבו התוס' (שם ד"ה גר וכו'), דדוקא בקבלת מצוות צריכים שלשה, א"כ לכאורה היכא דכבר קיבל המצוות, ואין צריך כבר שלשה, אם כן יכול כבר לקדש אשה, שיחול לאחר שיטבול. ולא משמע הכי מסתמא דמתני' וסוגיא דיבמות (מז, א) שרק בטבל ועלה הרי הוא כישראל גמור, דאי קידש אשה וכו'. משמע דקודם טבילה אינו יכול לקדש אף על גב שכבר קיבל המצוות. ואין לומר דאכתי כיון שצריך עדים על הטבילה, כדאיתא ביבמות (מז, א), לא הוי בידו. שהרי אמרו שאינו בידו כן גר צריך שלשה, משמע דמטעם עדים הוי בידו, דבכל יכול להזמין עדים. ותיירץ המקנה דכיון דקיימא לן דבר ולא חצי דבר, וצריך שתועיל עדותו לאיזה דבר, דאם לא כן הוי חצי עדות. א"כ כיון דקבלת מצוות בהטבילה אין מועיל זה בלא זה כלום, לכך אמר דאותם ת"ח שקיבל בפניהם הם יהיו ג"כ בשעת טבילה כדי שיעידו כולה דבר. ולפ"ז י"ל דהיינו דקאמר הכא דאפי' לאחר קבלת מצוות בפני ג', לא הוי בידו, דמי ימר דמזדקקו ליה הני תלתא. דאע"ג שבקל יכול להזמין עדים, היינו עדים בעלמא, אבל הכא כיון שצריך אותם עדים עצמם שקיבל בפניהם דוקא, מי ימר דמזדקקו ליה הני תלתא לטבילה. - אם כן פשוט לדעת המקנה שכל זמן שלא טבל, אף אם קיבל עליו מצוות בפני בית דין, אין קבלת המצוות שלו מוציאתו מדין גוי ששבת, כל זמן שלא טבל בפני בית דין זה. שעדות קבלת המצוות שלו והמילה שלו, נחשבים כחצי דבר, עד שיטבול.

לימוד תורה עם עומד ומצפה להתגייר

אלא שהביא הגרא"ל לעווי (שוצ"ה שם, קנז) שלכאורה אפשר להוכיח מדברי מהרש"א, שגר שמל ולא טבל נידון כישראל. דהנה במס' סנהדרין (נט, א), אמר רבי יוחנן גוי שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר (דברים לג, ד) תורה צוה לנו משה מורשה, לנו מורשה ולא להם. וכתב המהרש"א בחידושי אגדות (שבת לא, א) שגוי שבא להתגייר מותר ללמוד עמו תורה, ולכן היה מותר להלל ללמוד תורה עם הגוי שבא להתגייר על מנת שיעשוהו כהן גדול. - ואם כן אולי גם הותר למי שבא להתגייר לשמור שבת, כבר לפני הטבילה, שהרי מהרמב"ם (הג"ל) משמע שאיסור לימוד תורה ואיסור שמירת שבת שוים. אלא שהביא הגרא"ל לעווי (שוצ"ה שם, קנז) שבש"ת רבי עקיבא איגר (א, מא) הביא שאת קושיית המהרש"א כבר הקשו תוס' ביבמות (כד, ב ד"ה לא בימי דוד), ותיירצו דבטוח ה' הלל דסופו לשם שמים. וכן כתבו ביבמות (קט, ב ד"ה רעה), הרי דסבירא להו לתוס' שגיררו קודם שלמדו. א"כ בטלה ראיית מהרש"א, דאחר הגירות אף דעדיין לא ה' לשם שמים, מכל מקום בדיעבד הוי גר ומותר ללמוד תורה, ובסוף קיבל הגירות לשם שמים. וקצת מוכח בהיפוך, שתוס' סוברים שאסור ללמוד קודם גירות, מדלא תירצו כמהרש"א שלא גיררו עד שלמדו. ואף ד"ל דדחיקא להו לישנא דהש"ס מדאמרינן בא לפני הלל, משמע דמיד גייריה. מ"מ היא גופא קשיא על הלל, אמאי סמך על בטחוננו שבסופו יהיה לשם שמים, אמאי לא המתין לגיירו עד אחר שילמוד עמו ויתברר דכוונתו לשם שמים. אלא ודאי דאסור ללמוד מקודם.

ואף שרבי עקיבא איגר דן בגר שלא מל כיון שחושש למוול במדינה זו, מכל מקום ראיותיו מהלל הם גם אם מל הגר ועדיין לא טבל. שהרי אם אחר מילה מותר ללמוד עמו, מדוע לא מל הלל לפני הלימוד את הגר, אף שעדיין כוונתו שלא לשם שמים, כיון שידע שלבסוף יתגייר לשם שמים. ועל כרחק שהמילה לבדה אינה מורידה ממנו את האיסור ללמוד עמו תורה. - לדעת המהרש"א מותר ללמוד תורה עם גוי לצורך גירות. ולדעת רבי עקיבא איגר האיסור הוא כל זמן שלא נתגייר בפועל.

זמן איסור השביתה אימתי הוא

אולם הביא הגרא"ל לעווי (שוצ"ה שם, קנח) שהיה מקום לומר שאף שהגר דינו כגוי ועדיין אסור לשבות. מכל מקום יכול לשמור שבת כהלכתה, ולא לעבור על איסור יום ולילה לא ישבותו, על פי דברי ההפלאה בפנים יפות (פרשת נח), שאיסור השביתה היא על היום והלילה שאחריו, כי אצל בני נח הלילה הולך אחר היום. וכבר הביא דבריו בש"ת רבי עקיבא איגר (א, קכא, בסוף התשובה), וזה לשונו: דרך גררא אעורר, במה דלא יפה עושים שמחזיקין משרתת נכרית שמחזקת עצמה להתגייר, ונוהגת בכל דבר כישראלית ממש, דמצוה זו עבירה היא, דשבתת בשבת לשם שבת, והיא אסורה לעשות כן דבן נח ששבת חייב מיתה, וראוי למחות בזה. או שתטבל לשם גירות, או שתעשה איזה מלאכה בשבת. אחרי זמן רב נדפס מהגאון רבי פנחס זצ"ל, ספר פנים יפות על התורה,

כתב בפ' נח דאזוהרה דיום ולילה לא ישבותו, היא רק שלא יהיו שובתים כל היום ולילה שלאחריו. והא דכתבו תוס' סנהדרין (נט, א ד"ה נאמר) הא דהלאו דהיום ולילה לא ישבותו אינו בכלל דנאמרה ולא נשנית, דלישראל נאמרה, דהרי נצטוו ישראל לשבות. אף דאפשר לקיים בדרך הנ"ל. מכל מקום מכמה דרשות מקראי [מכילתא ריש ויקהל (שמות לה, ב) כל העושה בו מלאכה יומת, בו ולא בו ובחברו, והרי שחל יום הכפורים להיות ערב שבת], מוכח דאפשר שיחולו שבת ויום הכיפורים סמוכים זה לזה, וצריך לשבות יום ולילה שלאחריו, עיין שם בפנים יפות. [וכן כתב בספר המקנה (קדושין לו, ב) בתוס' ד"ה ממחרת]. ולפ"ז י"ל דאין צורך למחות לשפחות שלנו מלשבות בשבת, כיון דעושין מלאכה בערב שבת ובמוצאי שבת. ואולם לענ"ד אין קיום לדברי הגאון הנ"ל, דא"כ עדיין יקשה לריש לקיש דסבירא ליה (ימא עד, א) חצי שיעור מותר מן התורה. א"כ אף ביום הכיפורים ושבט סמוכים להדדי אפשר לקצור ביום השבת חצי גרוגרות, ובלילה שלאחריו בליל יום הכיפורים חצי גרוגרות, דלגבי כל אחד הוי חצי שיעור, דשבת ויום הכיפורים אין מצטרפין כדאיתא במתני' דכריתות, ומצד אזהרה דיום ולילה לא ישבותו מצטרפים הקצירות לכגרוגרות, ולא שבתו יום ולילה שלאחריו מבלי עשות מלאכה בהם. - לדעת ההפלאה איסור השביתה הוא אם שובת ביום שבת ובליל מוצאי שבת, שבבני נח הלילה הולך אחר היום. ואם כן אין צריך הגר שמל ולא טבל לחלל שבת, אלא שעליו לעשות מלאכה ביום ששי ומוצאי שבת. אולם לדעת רבי עקיבא איגר איסור השביתה הוא כמצוות השביתה בישראל, ליל שבת ולמחרתו ביום שבת. ולכן פסק רבי לעמיל לגר שעליו לעשות מלאכה לפני צאת השבת, שלא ייכשל באיסור גוי ששבת.

הוכחה שהשביתה היא לילה ויום

והגר"ד לעמיל זצ"ל (בשלהי תשובתו (שומר ציון הנאמן קנח, עמ' שטו)) הוסיף להוכיח שהשביתה היא לילה ויום, מדברי התוס' (יבמות מז, ב ד"ה זה) שהקשו על רש"י (ד"ה גר תושב) הסובר שגר תושב מוזהר לשבות דמחלל את השבת כעובד עבודת כוכבים, ממה שאמר ריש לקיש גוי ששבת חייב מיתה, וא"כ איך יתכן שיהיה מוזהר על השבת. וכן הקשו הרא"ש (נח) והרשב"א (שם). אולם אם איסור השביתה לגוי הוא יום ולילה, כדעת הפנים יפות, ואיסור חילול שבת הוא כישראל לילה ויום, לא קשה כלל. ומוכח אף מכאן, שאכן על הגר לעשות מלאכה בשבת.

מסקנת הגרא"ל לאיסור השביתה

מסקנת הגרא"ל אב"ד גאלין, שמאחר שאף חכמי הספרדים המעוררים הודו, שאם עושה מלאכה בשבת ודאי אינו עושה איסור, דפשיטא שעדיין אינו מוזהר על שבת, ולפי דעתו עובר על יום ולילה לא ישבותו, [וכפי הנשמע עבר הגר במשך יותר משלש שנים על איסור זה, שישב בחושך בליל שבת, ונוהר אפילו ממלאכה קלה]. א"כ לו י"א אלא ספק איסור דאורייתא, יש להחמיר ולאסור עליו את השביתה. ואפילו לדעת הרמב"ם דספק מן התורה לקולא, זהו רק לישראל נאמר, דיליף לה מלא יבא ממזר כו', הא ספק ממזר יבא, ולא לבן נח. ומן הסברא ספק מן התורה לחומרא, ולחד גירסא מודה הרמב"ם.

המנהג הפשוט שמל ולא טבל שובת בשבת

כאמור, תשובת הגרא"ל לעווי הודפסה בגלינות שומר ציון הנאמן, שיצאו לאור בעריכת הגאון בעל ערוך לנו, כשהוא מצרף לדברים את תגובתו (שוצ"ה, קנח. ומשם בש"ת בנין ציון א): תחילה מודיע הוא שחקר בשאר מקומות שמקבלים גרים, ונאמר לי שמעולם לא הקפידו שלא ישמור הגר שבת קודם הטבילה. ולכן על אף שלכאורה הפסק שעל הגר לעשות מלאכה מיוסד על אדני הדין והאמת. הדין עם המנהג.

ראיה שמל ולא טבל נחשב כישראל לעניני שבת

ראיה שהמנהג מאז ומתמיד היה שגר שמל ולא טבל שמר שבת, מדברי התשב"ץ שהובא בש"ת אמרי יושר (להגר"מ אריק זצ"ל, ח"ב סי' קל), בנידון שאלת הגאון מטשעבין (בעל דובב מירסים) בגר שמל ועדיין לא טבל, וחלה והוא במצב של פיקוח נפש, האם מחללים עליו את השבת כדי להצילו. והביא האמרי יושר שהנידון מפורש בש"ת התשב"ץ (א, כא): ומכאן אני אוסר למול את הגר בחמישי בשבת, כדי שלא יבוא יום שלישי למילה בשבת, ויצטרכו לחלל עליו שבת, כדאיתא במסכת שבת (פז, א) וכו', עכ"ל. ומוכח דבריו שמחללים שבת על גר שעדיין לא טבל. ובפשטות, ביאור דברי התשב"ץ הוא, שהיה לנו לומר שאין למול גר ביום חמישי, משום שהיום השלישי למילתו יהיה בשבת, ואז הוא יהיה בסכנה ולא יוכלו להצילו וממילא ימות, ולכן אין למול גר באופן כזה שנגרום לו שסופו יהיה למיתה, והלא הוא בא להכנס תחת כנפי השכינה. אבל בודאי אין זו כוונת התשב"ץ, שהרי הוא למד הלכה זו מדברי בעל המאור שכתב שאין מפליגים בספינה בשלושת הימים שלפני השבת, מפני שהוא כמתנה לחלל את השבת. ואם כדברינו שאין מלים ביום חמישי כדי שלא לגרום לו למות, אין צורך ללמוד זאת מדברי בעל המאור, אלא מוכח סברא אחרת היא סברת התשב"ץ שמחללים שבת על גר שמל ולא טבל. ולכאורה דין זה הוא תימה, שהרי מל ולא טבל אינו גר, והרי הוא גוי לכל דבריו, ואיך אפשר שמותר לחלל עליו את השבת.

טעם היתר חילול שבת עבור מל ולא טבל

תחילה דן באמרי יושר, שהתשב"ץ מדבר במקרה שכבר טבל לפני המילה, וכשיטת הרמב"ן דמהני טבילה לפני מילה לענין גירות, וממילא עתה הוא ישראל גמור. אבל

לא ניהא לו בזה. ולכן העלה לפרש ע"פ דברי הרמב"ם (שבת ב, יב) שפסק שאין מחללים את השבת להציל גר תושב. ויש לפרש שהטעם הוא דכיוון דילפינן ביומא (פה, ב) דפיקוח נפש דוחה שבת מן הפסוק של ושמרו בני ישראל את השבת וגו' (שמות לא, יז), חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, לכן בגר תושב שאינו שומר שבת, אין מחללים שבת. וכיוון שהוצרך הרמב"ם להשמיענו שאין מחללים על גר תושב, יש ללמוד דגר שמל ולא טבל אף על פי שדינו כנכרי, מ"מ מחללים עליו שבת, כיוון שקיבל עליו את כל המצוות וכשיתרפא יטבול וישמור שבת, וממילא אמרין עליו חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. וראה שם שהביא כמה ראיות שיש לחלל שבת על גר שמל ולא טבל, וע"פ זה הוא מפרש את הפסוק אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא יח, ה), והלא גם נכרי נקרא 'אדם' ואמאי אין מחללים שבת על נכרי, אלא שיש לקיים את המקרא על מל ולא טבל שהוא עדיין נכרי, ומ"מ אומרים עליו 'וחי בהם', ועיין בכל דבריו שם.

הנכנס לברית אין מסתבר דיפיר ברית שבת

הערוך לנר נותן טעם למנהג, דמצד הסברא יהי מתנגד אל השכל, אחרי שמילת הגר נקרא ברית שמברכים עליה כורת הברית (שבת קלו, ב), וגם שבת נקרא ברית (שם קלב, א). איך נאמר אחר שנכנס לברית האחת, יהי מוכרח להפר ברית האחרת שכתת הקדוש ברוך הוא עם ישראל מקיימי מצותיו. ולכן נראה דאף שעדיין לא נכנס לכלל ישראל גמור עד שטבל, מכל מקום טענה שנכנס לברית מילה כבר נבדל מכלל בני נח. ועיין זה כתבו התוס' בכריתות (ט, א ד"ה דכתוב) על מה שאמרו שם דאבותינו נכנסו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים, וילף מילה מדכתיב (יהושע ה, ה) כי מולים היו כל העם היוצאים, וכתבו התוס' ואף על פי שאותן שהיו נמולים בימי אברהם לא מלו אותם ביציאת מצרים, מכ"מ מעיקרא כשמלו עצמן מלו ליכנס בברית המקום וליבדל משאר אומות, וגם כי עתה טבלו עכ"ל. הרי בפ"י שכבר קודם טבילה, ע"י מילה לבד נכנסו לברית, ועי"ז נבדלו משאר האומות. וא"כ גם גר זה שמל ולא טבל דומה לזה שנכנס לברית, ונבדל משאר האומות. ולכן אין עליו עוד מצות יום ולילה לא ישובות של בני נח. ולכן לא בלבד שמוותר לגר כזה לקיים שבת, אלא אפשר לצדד ג"כ שחובה עליו לקיים.

בני ישראל שמרו שבת לפני שטבלו

ומחזק הערוך לנר סברה זו, על פי מה שכתב בספרו (יבמות מו, א) תוס' ד"ה כ"י, לתרץ קושיית התוס' שם שהקשו לרבי עקיבא ל"ל תושב ושכיר למעט גר שמל ולא טבל מפסח, תיפוק ל' דאינו גר עד שימול ויטבול. ותרץ דשפיר צריך קרא, כיון דפסח אכלו במצרים לאחר שמלו, וטבילה לא ה' עד מתן תורה, א"כ הוה אימנא דגם לדורות יאכל גר שמל ולא טבל מפסח, לכן צריך קרא למעט. ובשבת (א, ב) אמרין דעל שבת נצטוו ישראל במרה, וכן מוכח מהכתובים שכבר קיימו ישראל שבת קודם שבאו להר סיני, שהרי הספור של המן שעליו נאמר עד אנה מאנתם ה' קודם סיני, כמבואר (שבת פ, א). וכיון דטבילה לא ה' עד סיני, על כן קיימו ישראל שבת כשמלו ולא טבלו, אף שכן נח מוזהר על יום ולילה לא ישובות. ועל כרחק צריך לומר, או שגזיה"כ ה' שלענין שבת יצאו מכלל בני נח. ונילף משם, כמו דהוי גמרינן גם לענין פסח, אי ליכא מיעוט, או כאשר כתבנו שע"י שנכנסו לברית מילה נכנסו ג"כ לברית שבת. ועל כל פנים איכא למילף מיישראל קודם מתן תורה, שגר שמל ולא טבל מותר לקיים שבת. או אם נאמר כאופן השני, ששתי הבריות כאחת נחשבו חייב לקיים שבת. ולכן יפה נהגו שלא לכוף לגר שמל ולא טבל לעשות מלאכה בשבת.

גר לפני טבילה מחוייב בשבת שנצטוונו בה לפני טבילה

גם בשו"ת אבני נזר (יורה דעה שבא) העלה סברא זו וז"ל: וסבור הייתי לחדש ולומר דאף דאינו גר עד שימול ויטבול. מ"מ במצות שבת שבמרה נצטוו. וזה ה' קודם טבילה שהי' בשעת מתן תורה כדי לקבל הזאה. ועל שבת נצטוו במרה מקרא דכתיב שם שם לו חק ומשפט ושם נסוה. ובזוה"ק (מ"ע"א) וז"ל אימתי אתפרעו בשעתא דכתיב שם שם לו חק ומשפט ושם נסוה. הנה כי תיכף שנגמר מילה שלהם נצטוו על השבת. ע"כ לדורות נמי תיכף לאחר מילה מצווה על השבת. ואף שבפסח אסור קודם טבילה כדילף מקרא דתושב ושכיר כדאיתא ביבמות (ע"ב ע"א) שאני פסח שנצטוו במצרים עוד קודם מילה כמו שפירש"י פ' בא [פ"ב ה] שמלו באותה הלילה ועשו הפסח עוד קודם מילה. ע"כ הוראת שעה ה' ואין ללמוד ממנו לדורות שבמילה יהי מצוים בפסח. אבל שבת שלא נצטוו עד אחר מילה כ"ש לפי הזוה"ק שתיכף בגמר מילה ה' ציווי שבת כנ"ל. שפיר יש ללמוד מזה לדורות בגר.

אך לדעת תוס' בשמעתין (מ"ו ע"ב) סד"ה כי דגוי שמל ולא טבל חשיב ערל, דגוי גמור הוא. אי אפשר לומר כן. ואף לדעת רשב"א יבמות (ע"א ע"א) הואיל ומל לשם גירות חשיב מהול. מ"מ מדלא אמר שהועיל לו המילה תיכף להיות מוזהר על השבת. משמע שאין מצווה עוד בשום מצות ישראל. עוד ראיתי בר"ן עבודה זרה [בד' ה"ף כו ע"ב] דגר שמל ולא טבל גרוע מגר תושב שלא קיבל עליו כלל רק על לאחר טבילה. א"כ אינו מצווה על השבת. וסוגי' דשמעתין צ"ע. ואולי לפי שלא נתגלה ספר הזוהר בימי הראשונים לא

משמע להו שבמילה יחול עליו חיוב מצות שבת. מאחר שבמילת מצרים [שממנה למדין מילה לגרים לדורות] עוד לא נצטוו על השבת עד זמן רב אח"כ במרה, עכ"ל האבני נזר.

בשבת ישראל אסור במלאכות וכן נח אסור במנוחה

עוד העלה הערוך לנר בסיום דבריו, שאם צדק במה שכתב במקום אחר, שציווי שביתת ישראל ואזהרת שביתת בני נח אינם מענין אחד, שבישראל תלוי בל"ט מלאכות, ובבני נח תלוי במלאכת טורח ויגיעה, מצאנו פשר דבר אפילו למי שלבו נוקפו, לומר שגר שמל ולא טבל מותר לקיים שבת, על ידי שיעשה מלאכת יגיעה שאינה מל"ט מלאכות, כגון שישא משא ברשות היחיד וכדומה.

שמירת שבת תלויה במילה לבד

גם הגאון הירושלמי רבי יהוסף שווארץ ז"ל בעל תבואות הארץ, היה מראשי החולקים, ובתשובתו שנדפסה בספרו שו"ת דברי יוסף (ה, כד), הביא מקור נוסף ששמירת שבת תלויה במצות מילה לבדה לפני הטבילה, מדברי המדרש רבה (ריש דבריו): גוי ששמר את השבת עד שלא קיבל עליו את המילה חייב מיתה וכו', לפיכך כל גוי שבא ומכניס עצמו ביניהם [בין השבת בין ישראל ובין הקדוש ברוך הוא] עד שלא קיבל עליו לימול חייב מיתה ע"ש. הרי דהמדרש תלה ענין שמירת שבת בעיקר באם קיבל עליו את המילה. - אולם בציץ אליעזר (י, כה, ב) שמארץ בענייננו, דחה ראיה זו ד"ל שכוונת המדרש כשמקבל עליו המילה ולאחר מיכן גם הטבילה. וכך דחה בספר חמדת ישראל (א, דיני בני נח).

מל ולא טבל נכנס קצת בדת יהודית

גם הגר"ש סלאנט (שם לא, ג, והובאו דבריו בירחון המאסף ש"ל בירושלים, י, ד) הכריע שלא כדברי הגרא"ל לעווי, ולדעתו נכון שלא יעשה מלאכה בשבת, וינחה בשבת כישראל. על פי מה שכתב הרשב"א (יבמות ע"א, א) 'ואעפ"י שלא נגמרו גרותו, מכל מקום כבר התחיל ונכנס קצת בדת יהודית'. ולכן צריך קרא שלא יאכל בקרבן פסח קודם טבילה. וא"כ כיון שהתורה מיעטתו בפירוש מלאכול קרבן פסח קודם טבילה. משמע שבלא מיעוט הייתי מתיר לו לאכול פסח, אף שהוא קדשים. כל שכן לענין שביתה בשבת, שלא נמצא מיעוט. מניין לנו לחייבו מסברה שיעשה מלאכה ביום השבת. ואין ללמוד מקרבן פסח, דחולין מקדשים לא ילפינן. ומאחר שקיבל עליו כל המצות, ומצות שבת ביחוד, כדאמרין ביבמות (מז, א) שמודיעים אותו קודם המילה, עד שלא באת חיללת שבת, אי אתה ענוש סקילה, ועכשיו חיללת שבת אתה ענוש סקילה, אין נכון שיעשה מלאכה ביום השבת.

מל ולא טבל כעין קידושין לאחר שלשים שיכול לחזור

לדעת הגר"ש, דין הגר מזמן קבלת המצות ומילה עד אחר הטבילה, דומה למקדש האשה לאחר ל' יום (בלא מעכשיו), דכ"כ חזון לנחור בתוך למד יום. והנה הדבר פשוט דאם חזרו תוך ל' נטבטל הקדושין, ואם אח"כ נתרצה עוד הפעם בקדושין, צריכה קדושין אחרים, דקדושין הראשונים כבר נטבטלו בחזרתן, אפילו לא החזירה לו כסף הקדושי. כן הדבר בגר שקיבל מצות ונימול לשם גירות, אם אח"כ טרם הטבילה חזר מפורש מהגירות ורצה להישאר נכרי, אז דינו כנכרי לכל דבר. ואם אח"כ נתחרט מחזרתו ורצה שנית להתגייר, בוודאי צריך קבלת מצות מחדש, וגם צריך הטפת דם ברית. ודינו כמו נכרי מהול שבא להתגייר אחרי קבלת מצות, ומילה הראשונה לשם גירות כבר נטבטל בחזרתו. ואם כן כשעושה מלאכה ביום השבת, אף אם הוא מפני שציוונו אותו, נראים הדברים בפני הרואים כחזרה. ויש לפקפק ולאמר שיצטרך קבלת מצוות מחדש, ואולי גם הטפת דם ברית לפני הטבילה. והרואה יאמר שנתחרט ורצונו מחדש להשאר בדת יהודית, ומתוך זה יורה הלכה דגר שמל ולא טבל וחזר מהגירות ואח"כ רצונו להשאר בדת יהודית, אין צריך להטיף דם ברית קודם. ובכמה מקומות מצינו שהחכמים עקרו איזה דבר בשביל חשדא. ולכן משתי טעמים אלו, נכון שלא יעשה מלאכה ביום השבת, וכל המצות שיכול לקיים יקיים גם קודם הטבילה.

השבויים במלחמת מדין צריכין הזאה

אחר מלחמת מדין (מטות לא, יט) נצטוו 'וכל נוגע בחלל תתחטאו וגו' אתם ושבויכם', וברש"י: לא שהנכרים מקבלין טומאה וצריכין הזאה, אלא מה אתם בני ברית, אף שביכם כשיבואו לברית ויטמאו, צריכין הזאה. וכן הוא בספרי (שם): אתם ושבויכם, מה אתם בני ברית אף שביכם בני ברית. ובהרחבה מעט בילקוט שמעוני (דפ"ד, והשלמתי ע"פ מדרש הגדול) בשם ספרי זוטא: וטהרתם אתם ושבויכם, [כול יהוה מקבלין הויה עד שלא נכנסו לברית ת"ל אתם ושבויכם], מה אתם בני ברית מקבלים הזויה, אף השבויה כשתבוא לברית ותטמא מקבלת הזויה. והקשה הרב ברטנורא בעמר נקא למה צריך פסוק להוכיח דבר זה, שהרי כתוב בהדיא (במדבר טו, טו) ככם כגר (כאזרח מכם) יהיה¹. ומהר"ח אחי המהר"ל מפראג בספרו באר מים חיים מבאר כוונת רש"י: וקא משמע לן שאפילו בטומאה שנגע בו קודם שנתגייר לגמרי, אלא שדעתם היתה להתגייר כגון מל ולא טבל.

מל ולא טבל מקבל טומאה והזאה

והגר"י טרונק זצ"ל מקוטנא בספרו 'מקרא מפורש' (שם) כיון לדברי הבאר מים חיים הללו, וביאר שדרשת הספרי נחוצה על אף שלכאורה פשוט שגר דינו כאחד מישראל.

על פי מה שהבאתי לעיל מהאבני נזר לחדש בנידון שאלתנו, שגר שמל ולא טבל מוזהר על שבת, אף שעדיין אינו ישראל, כי שבת במרה נצטוו, ואז היו מהולים בלי טבילה, על כן אף לדורות תיכף אחר מילה מצווה בשמירת שבת ע"ש. ולפי חידושו של האבני נזר רצה לומר דהוא הדין להזאה, כיון שפרה גם כן נאמרה במרה, א"כ אף דגויים אין מקבלים טומאה, מ"מ גר שמל ולא טבל מקבל טומאה, כמו שמוזהר על שבת מהאי טעמא. ולפי זה בא הספרי ללמדנו חידוש שכשיכנסו לברית, היינו מילה בלא טבילה, צריכין הזאה.

סתירת הראיה מ'אתם ושביתכם'

אך כמדומה שפירוש זה לא ניתן להאמר, שכבר ביאר בדבק טוב (ביאורי רש"י לר"ש אושנברג), שהיה קשה לרש"י לעניין מה היו צריכים לטהר השבויים, והרי הרגו אותם. לכך פירש רש"י לא שהגויים מקבלין טומאה וצריכין הזאה. אלא מה אתם בני ברית, אף שביכם, כשיבואו לברית ויטמאו, צריכין הזאה. וראיתי בקהלת יעקב (אלגזי, תוספת דרבנן מע' ג, ר"ג) שכתב: דפשו השון דכשיכנסו לברית, נראה דאינו אלא עד שיכנסו לברית שימולו ויטבלו לשם עבדות. אך תמהני, איך ניתן לפרש 'ברית' שבדברי רש"י והספרי על ברית מילה, והרי הרגו כל זכר. ועל כרחק הכוונה 'שביתכם' על הנקבות שלא נהרגו. וכשנדייק בלשון חכמים מרפא של הספרי זוטא, נמצא שנקט 'שבוייה' ולא שבוי, כי כאמור לא היה כאן שבויים אלא שבויזות, שנצטוו להרוג כל זכר, ודוק. ואם כן 'בני ברית' הכוונה שבויזות שקיבלו יהדות בטבילה, ואין מכאן שום ראיה לנדון שאלתנו. וברבינו ב"ח (תצא כא, ג) על פי האבן עזרא שם: ומה שלא הזכיר הכתוב ענין טבילתה [של יפת התואר], סמך על מה שכתוב במקום אחר 'אתם ושביתכם', כי ידוע הוא כי צריכה למי נדה.

לר"מ גוי מקבל הזאה ולראבי"ק רק שבוייה שנטמאת

אלא שעדיין מוטל עלינו לבאר דברי רש"י וליישב תמימה האחרונים, מה החידוש שגר שנתגייר כהלכתו מחוייב בהזאה ככל ישראל. אולם כבר כתבתי לעיל, שדברי רש"י הם הרחבה לדברי הספרי, על פי דברי הספרי זוטא, או הילקוט שהביאו. והנה דברי הספרי זוטא עשירים במקום אחר, שהובאו בהרחבה בילקוט לעיל (חוקת, תשס"א) בשם

ספרי זוטא [השלמתי על פי המדרש הגדול], וזה לשונו: והיתה לבני ישראל (במדבר יט, ט), אמר רבי אלעזר בני ישראל מקבלין הזייה ואין הגוים מקבלין הזייה. [אמרו פעם אחת היה ר' אליעזר בן יעקב יושב ודורש בפרה בטבריה, ור' מאיר ור' אלעזר בן שמוע יושבין שם. אמר רבי אליעזר בן יעקב לכן נאמר והיתה לבני ישראל, בני ישראל מקבלין הזייה ואין הגוים מקבלין הזייה]. אמר לו ר' מאיר והרי כבר נאמר תתחטאו אתם ושביתכם. אמר לו בודאי אמרת, אלא שהנחת [שם] דבר אחד ואנו צריכין לו, אתם ושביתכם, מה אתם בני ברית [מקבלין הזייה] אף השבוייה כשתבוא לברית ותטמא [מקבלין] [תהא מקבלת] הזייה. - הרי שנחלקו בפירוש 'אתם ושביתכם' התנאים. ורבי מאיר פירש 'שביתכם' שהגויים מקבלים הזייה. והספרי זוטא אצלנו מביא את ביאורו של רבי אליעזר בן יעקב, שרק השבוייה מקבלת הזאה לאחר שתבוא לברית ותטמא.

ועדיין צריך ביאור מה סלקא דעתיה של רבי מאיר שהגויים מקבלים הזייה. ונראה שכיון למחלוקת קדומה בירושלמי פסחים (פ"ח, ח, ס"ג, א), שנחלקו בית שמאי ובית הלל במשנה פסחים (צ"ב, א): גר שנתגייר ערב פסחים, בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב, ובית הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר. מה טעמון דבית שמאי, אתם ושביתכם, מה אתם לא נטמאתם עד שנכנסתם לברית, אף שביכם לא נטמאו עד שנכנסו לברית. מה טעמון דבית הלל, אתם ושביתכם, מה אתם טעונין הזייה בשלישי ובשביעי, אף שביכם טעונין הזייה בשלישי ובשביעי. וראיתי בתוספתא כפשוטה (פסחים א, 613) שתמה מהי שיטת רבי מאיר, וכנ"ל. וכתב כדרינו: ובעל כרחינו אנו אומרים שרבי מאיר פירש שמוין על התינוקות (ששבו לשם שפוחת) אחרי טבילתן, משום שנטמאו בחללים, דומיא ד'אתם', ומכאן שהגוי מזין עליו לכשיתגייר, מפני טומאת מת שעליו, כשיטת הירושלמי פסחים (פ"ח, ח, ס"ג, א). - אם כן חידוש גדול משמיענו הספרי והספרי זוטא ורש"י כאן, שאין הכוונה שמוין על הגוי כמשמעות לשון רבי מאיר, ולא כשיטת בית שמאי שטובל ואוכל פסחו בערב, שאתם ושביתכם בא ללמדנו שאינו צריך הזאה על טומאתו הקודמת. אלא כבית הלל שכיון שטבל לשם יהדות חוזרת ונעורה טומאת המת שלו, שהוא כפורש מהקבר, ולכך בא 'ושביתכם' ללמדנו שמחוייב הזאה על טומאתו הישנה אחר שייתגייר.

זיו ההיכל - פקודת משה

מזמרי רבינו הגה"צ גאב"ד נוה אחיעזר זצ"ל

ס"ל דקרא דוחי בהם ולא שימות בהם קאי נמי על ע"ז, (ועיין במה שהאריך בזה בנעימים בשו"ת צ"ץ אליעזר חלק ט"ז ס"ט ט"ז). ודבר ברור שבמצרים שהיתה משוטפת בע"ז וג"ע לא היה בעבודת ע"ז באונס משום חילול ה', כי כולם היו רגילים בכך. ועיין שו"ת מהרי"ל דיפקין סוף חלק הפסקים על המשנה אבות אות ה' הגדרה על חילול ה' שזה רק בדור של צדיקים, וא"כ לפי ר' ישמעאל באמת הדין הוא דיעבוד ואל יהרג, וממילא שפיר השיב לשר של ים. שבנ"י עבדו במצרים ע"ז באונס. ולכן שפיר קיבל השר של ים את הטענה והפך את החמה על המצרים. וזה כוונת המדרש פליאה, הים ראה וינס מה ראה ברייתא דר' ישמעאל ראה, דלכאורה לשר של ים טענה חזקה שלא יקרע משום שבנ"י עבדו ע"ז במצרים, אלא שראה ברייתא דר' ישמעאל הנ"ל, שבמקום שאין ענין של חילול ה' הדין הוא יעבוד ואל יהרג, לכן שפיר נקרע בפני בני"י וינס דר"ק.

במדרש פליאה, הים ראה וינס מה ראה ברייתא דר' ישמעאל ראה. ויל"פ בס"ד ע"ד החידוד, דהנה איתא במדרש אבכיר וכן בילק"ש פ' בשלח עה"פ והמים להם חומה, שירד סמואל ואמר לפניו רבש"ע לא עבדו ישראל ע"ז במצרים ואתה עושה להם נסים כו'. מיד השיב לו הקב"ה שוטה שבעולם וכי לדעתם עבדו והלא לא עבדוהו אלא מתוך שיעבוד ומתוך טירוף הדעת, ואתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון, כיון ששמע שר של ים אותה חמה שנתמלא על ישראל החזירה על מצרים שנא' וישבו המים ששבו מישראל על מצרים, עכ"ל הילקוט (שם רמז ור"ד). אמנם המפרשים הקשו על זה הלא בעבודה זרה הדין הוא יהרג ואל יעבור, וא"כ איך נתבטל הקטרוג שישאל עבדו ע"ז, ע"י תשובת הקב"ה כלום אתה דן אונס כרצון, וע"כ מוכרחים אנו לומר כמ"ש **בפרשת דרכים** (ידן האתרים דרוש ב' בארוכה) שקודם מ"ת לא היה חיוב של מסירת נפש רק על גילוי עריות. ועיי"ש עוד שמפלפל במי שמסר נפשו, אם אינו עובר משום שופך דם האדם באדם.

והנה בגמ' (נ"ז כ"ז ע"ב ובסנהדרין דף ע"ד) תניא, היה רבי ישמעאל אומר מניין שאם אומרים לו לאדם עבד עבודה זרה ואל תהרג, שיעבוד ואל יהרג ת"ל וחי בהם ולא שימות בהם, יכול אפילו בפרהסייה ת"ל ולא תחללו את שם קדשי, עיי"ש. הרי שרבי ישמעאל

שינויים בזמני השיעורים של הרב זכאי בשבת אחה"צ

בשעה 3:00 דף היומי. בשעה 3:30 מנחה.
בשעה 4:00 שיעור דיני ממונות

פתרון החידה השבועית (בא) =

ויאמר משה וגו' **זבחים** ועלת וגו' (יא, כה). מסי' זבחים היא המסכת הראשונה בסדר קדשים שהוא הסדר החכם כמבואר שבת (לא, א) חכמת זה סדר קדשים והוא הסדר החמישי מתוך הששה סדרים. - זבחים הוא בן חמש אותיות. © כל הזכויות שמורות

חידה לפרשת השבוע
מנצא בפרשה את
הראשון בסדר החכם
שהוא החמישי
והוא בן חמש.

גמ"ח כלי עבודה "אביה" (שיכון) טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)
רוב כלי העבודה: פטישון, רתנת, דיסק, מקדחות, מברגות, קונגו, וכיו"ב
חדש! מכשיר היתוך לקרמיקה! יעוץ וליזוי מקצועי חינם!

גמ"ח חדש!

160 מטבעות כסף
לעשיית פדיון נפש, על פי האריז"ל והרש"ש
טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)

כוס תנחומים

נשגר בזאת לידידינו היקרים מחשובי מתפללי בית המדרש

הרה"ג ר' **יצחק מלאכי שליט"א**
באבלו הכבד בפטירת **אמו** ע"ה

הרב **בנימין אמרוסי שליט"א** ובניו
באבלם הכבד בפטירת בתם האשה הצעירה
מרת **חנה בן-שטרית** ע"ה

הרב **ארז הר-טוב שליט"א**
באבלו הכבד בפטירת **אביו** ע"ה
המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוספו לדאבה עוד
מתפללי ביהמ"ד מערכת "נוה ההיכל"